

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา วิสาหกิจ
ชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น
Development Guidelines for Community Enterprise Operations:
A Case Study of Rung Tawan Herb Community Enterprise, Huai
Muang Subdistrict, Phu Pha Man District Khon Kaen Province

ปิยพัทธ์ หีบแก้ว¹ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์²

Piyaphat Heepkaew¹ and Satapron Mongkonsrisawat²

Received : April 27, 2020; Revised : May 14, 2020; Accepted : May 28, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายถึงแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสามประการ ประการแรก ศึกษาสภาพการบริหารจัดการภายในของกลุ่ม ประการที่สอง ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม และประการสุดท้าย ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในปี 2562 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึกจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น กลุ่มภายในประกอบไปด้วยประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน กลุ่มภายนอกที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 นายก นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม่วง และพัฒนาการอำเภอกุฉินารายณ์ จำนวน 5 คน ผ่านเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการภายในกลุ่มนั้น มีศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ

¹วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Local Government College Faculty of Public Administration Khon Kaen University, Thailand; e-mail : zangoauto@gmail.com

²วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Local Government College Faculty of Public Administration Khon Kaen University, Thailand;
e-mail : mongkhonsrisawat@hotmail.com

ผู้นำกลุ่มมีการสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และการดำเนินงาน อย่างมีส่วนร่วม ด้านการผลิต มีแหล่งวัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นการลดต้นทุนในการผลิต สร้างรายได้ให้กับสมาชิก ในส่วนปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน พบว่าสมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้แต่ขาดการขยายไปสู่คนรุ่นใหม่ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังไม่ทันสมัย ช่องทางการตลาดยังแคบอยู่ในกลุ่มผู้ใช้เดิม และขาดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม คือการพัฒนาด้านการตลาด ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลเพื่อถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ การเพิ่มพูนความรู้ในการผลิต การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไป ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบเครือข่ายผู้ผลิต โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภายในกลุ่ม และการหนุนเสริมขององค์กรภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่มีองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ (Keywords) : วิสาหกิจชุมชน, แนวทางการพัฒนา, กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

This article is a qualitative research which describes the development development guidelines for community enterprises: a case study of Rung Tawan Herb Community Enterprise, Huai Muang Sub-district, Phu Pha Man District. Khon Kaen Province There are three objectives of study. First, study the internal management of the group. Second, study the problems and obstacles in the group's operations. And finally Study appropriate guidelines for group group development

The researcher collected data in 2019 by using in-depth interview with a total of 15 people by sampling. By dividing the target group into internal groups consisting of group president And a group committee of 10 people. The relevant external groups consist of Village Headmen, Village No. 3, President of Community Developers, Huay Muang Subdistrict Administration Organization. And 5 developers from Phupha Man District through the qualitative interview tool. The result of the research shows that The management conditions within that group Have the potential to manage the group systematically Group leaders encourage members to participate in setting goals, directions, and participating actively in the production, local resources. Is to

reduce production costs Create income for members. Regarding problems and obstacles In operation Found that the members are elderly people who are knowledgeable but lack the expansion to the new generation Products and packaging are not yet up to date. Marketing channels are still narrow among the original users. And the lack of a network of producer groups to exchange knowledge. Therefore, the development of the group Is the development of marketing In product design and packaging Product distribution channels In the management of knowledge and information to transfer to the new generation Increasing knowledge of production Conservation of local knowledge, local herbs In order to convey to the next generation members Promote cooperation among community enterprises in the form of producer networks. Through the participation process both within the group And the support of all government organization Private sector with knowledge in various fields to create sustainability

Keywords : Community Enterprises, Development Guidelines, Participation Process

บทนำ (Introduction)

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากร ท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรีได้ อธิบายว่าวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชน ที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน (Nonthaburi Provincial Agricultural Extension Office, 2019)

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชนมารวมมือกัน ทำการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด โดยวิสาหกิจชุมชนเน้นการแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน มากกว่าการแข่งขัน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยที่ทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจ ไม่แตกแยก แบ่งพวก และไม่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง (Phongphit, 2009 : 9-10) โดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีเจตนารมณ์ให้การส่งเสริมความรู้และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างรายได้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้และ พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง (Office of the National Economic and Social Development Board, 2006)

อย่างไรก็ตามปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนกำลังสูญหายไปเพราะขาด ผู้สืบทอด เนื่องจากวิถีชีวิตชุมชนมุ่งตอบสนองโลกาภิวัตน์และมุ่งเน้น ระบบผลิตตามระบบสากลนิยม การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นตั้งแต่อดีตทำให้ชุมชนและท้องถิ่นล่มสลาย ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจโดยเฉพาะสาเหตุที่เกิดจากการพัฒนาที่นโยบายการพัฒนาจากส่วนกลางโดยไม่ได้มาศึกษาบริบทของพื้นที่ก่อนที่จะกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ ปัญหาของวิสาหกิจชุมชน ส่วนมากคือ กิจกรรมวิสาหกิจไม่มีความต่อเนื่อง ผลผลิตภัณฑวิสาหกิจชุมชน ด้อยคุณภาพ ขาดผู้นำในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่ดีและการสนับสนุนแผน ของวิสาหกิจชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีน้อย ทำให้มีปัญหาในการ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน (Noophut, 2011 : 104-105) อีกทั้ง การดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชนจะเป็น ผู้ผลิตอย่างเดียว แต่จะไม่มี ความชำนาญด้านการตลาด ทำให้เกิดผลทาง ลบ คือสินค้าวิสาหกิจชุมชนจะจำหน่ายเพิ่มรายได้ ให้แก่สมาชิกได้น้อย วิสาหกิจชุมชนเกิดการขาดทุน ไม่มีแรงจูงใจในการทำกิจการ ขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก (Nakhon Si Thammarat Provincial Agriculture Office, 2011 : 62-63)

วิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกงหรา จังหวัดขอนแก่น เช่นเดียวกัน ได้มีการดำเนินการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้น อันเกิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนก็ยังมีอยู่หลายประการ การศึกษาเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึง เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น ดังนั้นในการ ศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีคำถามเพื่อการวิจัยคือ แนวทางการ พัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกงหรา จังหวัดขอนแก่นนั้นควรมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไรให้สามารถแข่งขันในระบบตลาดและสร้าง รายได้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยมีประเด็นสำคัญในการศึกษาสามประการ ประการแรก ศึกษาสภาพการบริหารจัดการภายในของกลุ่ม ประการที่สอง ศึกษาปัญหาอุปสรรค ในการ ดำเนินงานของกลุ่ม และประการสุดท้าย ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงาน กลุ่มให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร
3. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา รายงาน แนวคิด และบทความทางวิชาการจากวารสารต่าง ๆ ที่เป็นหลักการแนวคิดต่อการพัฒนาแนวการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มแปรรูปสมุนไพร

1.2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึกจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น กลุ่มภายใน ประกอบไปด้วยประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน กลุ่มภายนอกที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 นายก นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม่วง และพัฒนากรอำเภอกุฉินารายณ์ จำนวน 5 คนผ่านเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

1.3 พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยใช้พื้นที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร เลขที่ 227 หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่หลักในการสัมภาษณ์ และการตรวจสอบข้อมูล

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการสร้างเครื่องมือ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพระบบการบริหารจัดการ และศึกษาวิธีการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และสร้างประเด็นคำถามขึ้น

2.2 จัดทำแนวคำถามสำหรับการสนทนาลับร่าง นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษา และสอดคล้องในการถามตอบ

2.3 นำเครื่องมือที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 สำหรับกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้ง แหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (secondary data) ประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัยและผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึกรวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยในส่วนต่อไป

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สำหรับแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (in-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการขอความร่วมมือจากองค์กรหรือบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้นำกลุ่ม สมาชิกและผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการสัมภาษณ์นั้น ทางผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการบันทึกเสียงหากได้รับอนุญาต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมาย แล้วจัดเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูล เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนไว้ก่อนอย่างเป็นระบบ ข้อคำถามในการสัมภาษณ์จะสามารถปรับเปลี่ยนได้ขณะทำการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและ พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมแล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิด และตั้งสมมติฐานในการวิจัย เพื่อนำไปสร้างประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ จำแนกได้ดังนี้ การกำหนดโครงสร้างของข้อคำถาม สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์ (in-depth interview) นั้น ประกอบไปด้วย ข้อคำถามจำนวน 4 ตอน อันได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการประเมินศักยภาพระบบการบริหารจัดการภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 4 แนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่นให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. การศึกษาสภาพการบริหารจัดการภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาสภาพการบริหารจัดการภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า การบริหารจัดการภายในของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพรนั้น อยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพในการดำเนินงาน โดยปัจจุบัน มีสมาชิกทั้งสิ้น 20 คน โครงสร้างการบริหารเป็นแบบกลุ่มที่มีประธานเป็นผู้นำ และคณะกรรมการเป็น

ทีมงานด้านบริหาร หามองถึงศักยภาพที่โดดเด่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ผู้วิจัย
สารธจำแนกได้ ดังนี้

1.1 ด้านผู้นำ ผู้นำกลุ่มมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม สนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทางในการดำเนินงานของกลุ่มให้เจริญเติบโต บนแนวคิดสมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน โดยจะกำหนดให้มีการประชุมประจำเดือน ในสัปดาห์แรกของทุกเดือนเพื่อระดมความคิด และสร้างการมีส่วนร่วม

1.2 มีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน ทางกลุ่มก็มีการดำเนินงานในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ภายใต้โครงสร้างหน้าที่ภายในที่คอยกำกับการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน มีประธาน รองประธาน เภรณญิก และคณะกรรมการ จึงทำให้การบริหารจัดการกลุ่มมีความเข้มแข็ง

1.3 ด้านการผลิต มีแหล่งวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น กระจายดำ มะตูม ชิง เป็นการลดต้นทุนในการผลิต แต่ก็มีสมุนไพรที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตบางตัวที่ทางกลุ่มมีการซื้อจากภายนอก คือ เห็ดหลินจือ เนื่องจากในท้องถิ่นไม่มี แต่ทางกลุ่มต้องการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้บริโภค

1.4 ด้านสมาชิก สมาชิกภายในกลุ่มสามารถมีรายได้เสริมจากการดำเนินงาน ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร มีการจัดสรรเงินปันผลให้กับสมาชิกเป็นรายปี เพื่อเป็นรายได้จากการดำเนินงาน และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่สมาชิก โดยสมาชิกจะได้รับปันผล ปีละ 20,000 – 30,000 บาทต่อปี โดยเฉลี่ยขึ้นอยู่กับยอดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2. การศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ 4 ประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 สมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ปัจจุบันทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร มีสมาชิกทั้งสิ้น 20 คน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ด้านสมุนไพร และการแปรรูปสมุนไพร เพียงกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นทางกลุ่มยังขาดการขยายการดำเนินงานไปสู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งปัจจัยนี้อาจจะนำไปสู่การสร้างควมยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพรได้

2.2 ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังไม่ทันสมัย ถึงแม้ในปัจจุบันทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร จะมีผลิตภัณฑ์หลายตัวที่ขายในระบบตลาด เช่น ชาใบหม่อน ชาชิง กระจายดำผง

เป็นต้น ผลลัพธ์ยังขาดความหลากหลายเพื่อการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค รวมถึงบรรจุกัญท์ ยังเป็นแบบเดิมขาดความทันสมัย ทำให้ไม่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบันเท่าที่ควร

2.3 ช่องทางการตลาดยังคงอยู่ในกลุ่มผู้ใช้เดิม ในปัจจุบันทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร มีฐานลูกค้าประจำที่ทางกลุ่มสามารถส่งขายได้ แต่ทางกลุ่มยังไม่สามารถหาการตลาดให้เติบโตได้มากกว่าเดิม โดยเฉพาะในระการตลาดออนไลน์ ที่ทางกลุ่มมองว่าจะสามารถสร้างการขายให้ได้มากขึ้น แต่ปัจจัยทางเทคโนโลยีที่สมาชิกคนรุ่นเก่ายังเข้าไม่ถึง จึงทำให้ไม่สามารถขายตลาดส่วนนี้ไปได้

2.4 ขาดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร เล็งเห็นอุปสรรคในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มในด้านต่างอีกอย่าง คือ การที่ทางกลุ่มยังขาดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตที่มีความคล้ายคลึงกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ทางกลุ่มได้นำมาพัฒนา ปรับปรุง การบริหารจัดการ สินค้า ผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัย ก้าวทันผู้บริโภค และระบบตลาดในยุคปัจจุบันได้จนนำไปสู่ความยั่งยืนในระบบวิสาหกิจชุมชนต่อไป

3. ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกู่พาม่าน จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกู่พาม่าน จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยพบว่า ความสำคัญของแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน นั้น นอกจากการพึ่งตนเองของคนในชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชนมาสร้างผลิตภัณฑ์แล้ว การหนุนเสริมขององค์กรภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่มีองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่แพ้กัน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างจริงจังในด้านต่อไปนี้

3.1 ด้านการตลาด

1) หน่วยงานภาครัฐควรให้การส่งเสริม สนับสนุนด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุกัญท์ให้มีความทันสมัย สร้างความน่าสนใจ และความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภค

2) หน่วยงานภาครัฐควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในตลาดออนไลน์ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงผู้บริโภคให้มากยิ่งขึ้น

3.2 ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล

1) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการอบรม การศึกษาดูงานต่างพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเพิ่มพูนองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าในกลุ่มสินค้าด้านสมุนไพรเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สมุนไพรท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบการจัดเก็บองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเป็นรายรัชชอักษร และส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชน เยาวชนผู้สนใจในชุมชน เพื่อเป็นการสืบทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไปสร้างให้เกิดความยั่งยืนภายในชุมชนสืบต่อไป

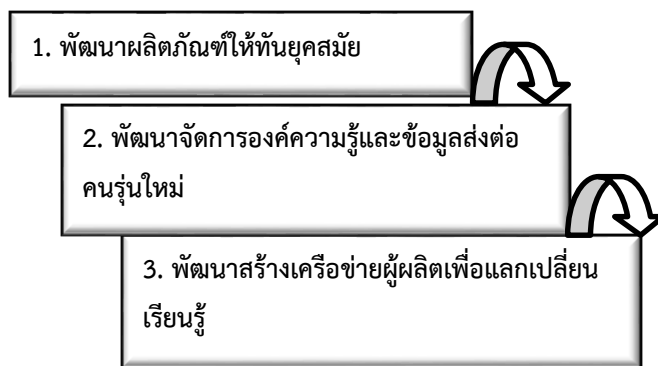
อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการศึกษาที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น นั้นหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องเข้าไปให้การส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มสามารถแข่งขันในระบบตลาดและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยหากทำการพิจารณาถึงความเข้มแข็งในการดำเนินงานภายในของกลุ่ม ถึงแม้ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร จะมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกได้จริง แต่จากการศึกษาก็ยังพบเห็นปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มอย่างชัดเจน ปัญหาหลัก 4 ประการคือ สมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังไม่ทันสมัย ช่องทางการตลาดยังแคบ และขาดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ลูกประคบสมุนไพรบ้านเขานาในตำบลต้นยวน อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัญหาของกลุ่ม คือ สมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังไม่ทันสมัย ช่องทางการตลาดแคบเฉพาะกลุ่ม (Klinkajorn, 2015) และการศึกษาการผลิตและการตลาดลูกประคบสมุนไพร : กรณีศึกษากลุ่มแพทย์แผนไทยตำบลนาพิน อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าปัญหาอุปสรรคด้านการตลาดพบว่าช่องทางการตลาดมีน้อย ตลาดแคบเพราะการดูแลรักษาสุขภาพของประชาชนในปัจจุบันมีทางเลือกหลากหลายวิธี ค่าขนส่งมีราคาสูง (Prasertsuk, 2012) ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ปัญหาอุปสรรคที่พบทั้ง 4 ประเด็นข้างต้น มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ให้เกิดความยั่งยืนได้ ดังนั้น หากต้องการที่จะพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น นั้น หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จำเป็นต้องบูรณาการร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหา

ที่กล่าวข้างต้น ในด้านการตลาด คือ ให้การส่งเสริม สนับสนุนองค์ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย สร้างความน่าสนใจ พร้อมจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในตลาดออนไลน์ และด้านการจัดการความรู้และข้อมูล คือ ส่งเสริมการอบรม การศึกษาดูงานต่างพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเพิ่มพูนองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มากยิ่งขึ้น และส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สมุนไพรท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบการจัดเก็บองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเป็นรายรักษ้อักษร และส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชน เยาวชนผู้สนใจในชุมชน เพื่อเป็นการสืบทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไป องค์กรภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนส่งเสริมให้ความรู้ สมาชิกกลุ่มในชุมชนได้พัฒนาตน พัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ หากสามารถส่งเสริมและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ได้ตามที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะสามารถสร้างความเข้มแข็ง และเกิดความยั่งยืนกับกลุ่มได้ต่อไป

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลการศึกษาสามารถตอบเป้าประสงค์ในการวิจัยได้อย่างชัดเจน ทั้ง 3 ประการ ประการแรก การศึกษาสภาพการบริหารจัดการภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า การบริหารจัดการภายในของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพรนั้น อยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพในการดำเนินงาน โครงสร้างการบริหารเป็นแบบกลุ่มที่มีประธานเป็นผู้นำ และคณะกรรมการเป็นทีมงานด้านบริหารอย่างเป็นระบบ ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน ประการที่สอง การศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า สมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังไม่ทันสมัย ช่องทางการตลาดยังแคบอยู่ในกลุ่มผู้ใช้เดิม และขาดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประการสุดท้าย เป็นประเด็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ว่า องค์กรภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนควรให้การส่งเสริมความรู้และสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างจริงจัง ในด้านการตลาด ควรให้การส่งเสริม สนับสนุนด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย สร้างความน่าสนใจ และความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภค และควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในตลาดออนไลน์ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงผู้บริโภคให้มากยิ่งขึ้น ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ส่งเสริมการอบรม การศึกษาดูงานต่างพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ

เพิ่มพูนองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าในกลุ่มสินค้าด้านสมุนไพรเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สมุนไพรท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบการจัดเก็บองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเป็นรายรักษัอักษร และส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชน เยาวชน ผู้สนใจในชุมชน เพื่อเป็นการสืบทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไปสร้างให้เกิดความยั่งยืนภายในชุมชนสืบต่อไป ภายใต้หลัก 3 พ “1) พัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย 2) พัฒนจัดการองค์ความรู้และข้อมูลที่มีในชุมชนส่งต่อคนรุ่นใหม่ 3) พัฒนาสร้างเครือข่ายผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้” โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน คนในชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองได้ หากมีการพัฒนาและสร้างพลังความรู้ให้อยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การวิจัยพบว่าวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร เป็นกลุ่มที่สามารถสร้างการพึ่งตนเองภายในชุมชนได้ สามารถรายได้ให้คนในชุมชนได้ แต่ขาดคนรุ่นใหม่ในการสานต่อกิจกรรม ผู้วิจัยอยากให้ชุมชนขยายส่งต่อกิจการกลุ่มไปสู่คนรุ่นใหม่เพื่อการต่อยอดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

1.2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในส่วนของนโยบายในการสนับสนุนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนควรมีนโยบายที่ชัดเจนทุกระดับโครงสร้าง ทั้งระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถต่อสู้แข่งขันได้ในกลไกการขับเคลื่อนของสังคมตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพื่อประเมินการทำงานของภาครัฐในการ สนับสนุนและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบข้อจำกัดต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา นโยบายและการปฏิบัติงานของภาครัฐต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Nuphut, A. (2011). Songkhla Provincial Community Enterprise Information Report. Songkhla: Songkhla Provincial Agriculture Office.
- Prasertsuk, K. (2012). Production and Marketing of Herbal Compress: A Case Study of Thai Traditional Medicine Group at Naphin Subdistrict. Trakan Phuet Phon District Ubon Ratchathani Province (Master of Arts Thesis), Major Field: Development Strategy. Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Nakhon Si Thammarat Provincial Agriculture Office. (2011). Nakhon Si Thammarat Community Enterprise Information Report. Nakhon Si Thammarat: Promotion Group And develop farmers Nakhon Si Thammarat Provincial Agriculture Office.
- Nonthaburi Provincial Agricultural Extension Office. (2019). What is a community enterprise? Online search on 17 June 2019 from http://www.nonthaburi.doae.go.th/community_01_001.html.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2006). Development Plan No. 10: Sustainable Happy Society. Bangkok Metropolis: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Phongpis, S. (2009). Community Enterprise Handbook. Bangkok: Wisdom power.
- Klinkhajon, S. (2015). "Development of Potential Community Enterprise, Ban Khao Na Nai Herbal Compress Products Group, Ton Yuan Sub-district, Phanom District, Surat Thani Province." Veridian E-Journal, Silpakorn University, Thai Edition, Humanities, Social Sciences And Art. 8th year (2nd edition): 26.

